

Deprem Sonrası İyileştirme Çalışmalarında Kolektif Eylem, Sosyal Sermaye ve Kişilik Özellikleri İlişkisinin Yerel Düzeyde Karşılaştırmalı İncelenmesi

Doç. Dr. Hatice Hicret ÖZKOÇ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Bu proje kapsamında deprem sonrası iyileştirme çalışmalarında belirleyici olan kolektif eylemin sosyal sermaye ve kişilik özellikleri ile ilişkisel olarak incelenmesi planlanmaktadır. Kolektif eylem bir grup insanın ortak bir menfaat çerçevesinde bir araya gelerek gönüllü eylemde bulunması olarak tanımlanabilir. Kolektif eylem afet sonrası çalışmalar bağlamında ele alındığında, bireylerin etrafında toplandıkları ortak menfaat toplumun en kısa zamanda afet öncesi normal/düzenli konumuna döndürülmesidir. Bu anlamda kolektif eylem deprem sonrası iyileştirme çalışmalarında ve toplumsal dirençliliğinin kazanılmasında önem kazanmaktadır. Bir topluluğun kolektif eylemde bulunma kapasitesini etkileyen önemli unsurlar olarak topluluğu oluşturan bireylerin sosyal sermayeleri ve kişilik özellikleri öne çıkmaktadır.

Sosyal sermayenin kolektif eylem için bir ön koşul olduğu alanyazınındaki araştırmalarla (Sampson, 2004; Sampson vd., 1997; Zaccaro vd., 1995; Bowen vd., 2000; Hays, 2015) ortaya konulmuştur. Sosyal sermaye iki ya da daha fazla kişi arasında işbirliğini teşvik eden resmi olmayan normlar olarak tanımlanmaktadır (Fukuyama, 2011). İnsanların kişilikleri onların sosyal etkileşimlerinde ve grup aidiyetlerinde büyük rol oynar. Bazı kişilik özellikleri bireye topluluğun diğer üyeleriyle etkileşime girme imkanları sunarken bu etkileşimlerin sonucunda bireyler arasında güven ve birbirine yardım etme davranışları oluşur (McPherson ve Smith-Lovin, 1987).

On Birinci Kalkınma Planında (2019), afetlere karşı toplumsal bilincin artırılması temel alınarak afetlerin neden olabileceği kayıpların asgariye indirilmesi, hedeflenmiştir. Bu proje, belirtilen hedef kapsamında afet sonrası iyileştirme sürecini güçlendiren kolektif eylemi harekete geçiren demografik özellikler, sosyal sermaye ve kişilik bileşenlerini yerel düzeyde anlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda 2020 yılı içerisinde can ve mal kaybının yaşandığı üç deprem bölgesinde gerçekleştirilecek olan saha çalışması neticesinde farklı coğrafyalarda, aynı dönemde ve farklı gruplar üzerinde karşılaştırmalı analizler yapılacaktır. Proje kapsamında ele alınacak olan kavramların doğaları gereği doğrudan ölçülemeyen (gizil) yapıda olmaları ve dolaylı etkilerin de sözkonusu olması nedeniyle geniş bir örneklem üzerinde yapısal eşitlik modeli ile nitel tercih modellerinin kullanılması planlanmaktadır. Bu planlama çerçevesinde uzmanlıkları İstatistik ve Ekonometri, Afet Yönetimi, Sosyoloji, Psikolojik Danışmanlık ve Yönetim ve Organizasyon olan akademisyenler ve bursiyerlerden oluşan proje ekibi kurulmuştur.

Yirmi sekiz ayda tamamlanması planlanan proje, afet alanyazına üç temel katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu hedeflerden ilki geniş bir örneklemle deprem sonrası gözlenen kolektif eylemlerde kişilik özellikleri ve sosyal sermayenin rolünün nicel olarak ortaya konulmasıdır. İkincisi, deprem sonrası yardım faaliyetlerinde bireylerin proaktif davranış profillerinin çizilmesi ve böylece yerel düzeyde afet yönetiminden sorumlu birimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesine dair öneriler sunulmasıdır. Son olarak, kolektif eylemin Türkiye'deki afet alanyazınında yeterli akademik ilgiyi görmediği düşünüldüğünde bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlanacaktır. Proje çıktıları deprem sonrasında yaşanan karmaşa ve ilk andaki plansızlık döneminde hayata geçirilmek üzere yerel iyileştirme modellerinin oluşturulmasına zemin hazırlayacaktır. Bu modellerin oluşturulması aynı zamanda ekonomik anlamda da normal hayata dönüşü hızlandıracak ve böylece ekonomik faaliyetlerin en kısa sürede yeniden başlamasına olanak sağlayarak gıda temini, barınma gibi alanlarda olumsuz koşulların minimize edilmesini mümkün kılacaktır. Bu hedeflere ulaşılması; projenin toplumsal, kültürel,

ekonomik ve güvenlik alanlarında 11. Kalkınma Planında belirtilen hedeflerle uyumlu yaygın etkilerin yaratılmasını da mümkün kılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapısal Eşitlik Modeli; Uygulamalı İstatistik; Ekonometrik Model; Sosyal Sermaye; Sosyal Sermaye Ağları